

УДК 7.01/.09.75.03

«ГЕРНІКА» ПАБЛО ПІКАССО ЯК ВТІЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ ЗАСОБАМИ МОДЕРНІЗМУ

МИХАЙЛОВА Рада¹, КОРОПЕНКО Маріанна²

¹Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

²Дизайн студія ANTON BELINSKIY, Київ, Україна
radami1818@gmail.com

Представлено результати мистецтвознавчого аналізу одного із найвідоміших монументальних антивоєнних полотен П.Пікассо «Герніка». Мета роботи - з'ясувати особливості модерністського підходу до створення неординарного новаторського живописного твору, й запропонувати на цих засадах версію його тлумачення. Зауважено, що складність та багатозначність «Герніки» як художнього зразка, полягає не стільки у «розкодуванні» знаково-символічного ряду, скільки в розумінні особливостей художньої мови, в даному випадку - кубізму, що має нестандартні, поряд із класичними, механізми унаочнення творчого рішення. Доведено, що «Герніка» є переконливим зразком осмислення та реалізації теми війни художньою мовою модернізму.

Ключові слова: авангардизм, мова та засоби модернізму, кубізм, творчість Пабло Пікассо, живопис антивоєнної тематики.

ВСТУП.

Твір «Герніка» (Guernica) - один із найвідоміших живописних творів ХХ ст. Присвячений трагічним військовим подіям, що відбулися у 1937 р. в іспанському місті Герніка, написаний того ж року твір був вперше показаний на Всесвітній виставці у Парижі. Його автор - Пабло Пікассо (1881-1973) - іспанський і французький художник, скульптор, графік, кераміст, сценограф, поет, драматург, лідер європейського авангарду, створив понад 80000 творів і залишив значний слід у світовому мистецтві, проживши 92 роки. 2023 рік - 50-літня річниця його смерті.

Твір «Герніка», що нині знаходиться в Музеї королеви Софії (Мадрид), належить до неординарних, надто неочікуваних поряд із класичними зразками, вирішень теми війни. Не випадково її показ на Всесвітній виставці в Парижі викликав негативну реакцію. І публіка, і критика виявилися неготовими до сприйняття нової естетики у трактуванні трагічної теми. Полотно назвали «пропагандистським документом» і «найгіршим, що створив Пабло Пікассо за своє життя» (журнал «Sábado Gráfico»). Однак були і інші оцінки. Датський художник-карикатурист Херлуф Бідstrup, наприклад, назвав «Герніку» найзначнішим антивоєнним твором, що змальовує звіряче обличчя війни, її страшну дійсність в абстрактних формах, залишаючись в антивоєнному

арсеналі. Попри те, що нині цей твір вважають одним із найзнаніших із антивоєнних творів, залишаються питання щодо його інтерпретацій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Більшість мистецтвознавців тлумачила змістовно-смысловий концепт твору шляхом розшифровки їх знаково-символічного наповнення (R.Arnhelm, M.Russell, E.Melvin, A.Blant), що не мало достатньої переконливості і в силу фактору суб'єктивності, залишало питання [1; 2]. Виникає необхідність окреслити інші варіанти підходів до тлумачення мистецького рішення твору, зокрема, виходячи з особливостей художньої мови кубізму, автором та практиком якого був сам П.Пікассо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

«Герніка», розміри якої складають 7,8×3,5 м, є витвором кубізму, з притаманним йому прийомом зображення тривимірного тіла/предмету у специфічній манері суміщених площин. Написаний олією у чорно-білих тонах, близьких газетній фотохроніці, він відтворює образи шляхом свідомої деформації та деструкції природи. Кубізм та його художню мову винайшов сам Пікассо у співдружності із колегою-художником Ж.Браком. До них доєднався також Х.Гріс, включившись у розробку ідеї кубізму в 1912 р. Назву напрямку дав інший відомий митець - Анрі Матісс, який одним із перших оцінив новаторство своїх колег. Підхоплена французьким критиком Луї Воселем назва стала загальною для двох фаз розвитку цього напрямку - «аналітичної» (1910-1912) та «синтетичної» (1913-1914).

Виникнення кубізму у 1907-1910 рр. пов'язують з художніми ідеями Поля Сезанна, його спробою створити об'ємну структуру на поверхні полотна на основі аналізу форми. Новий напрямок характеризували геометризовані об'єми - «куби», які на початку його розвитку подрібнювалися на грані, що заповнювали поверхню полотна, а на фінальній стадії - перетворилися на барвисті композиції, близькі до колажу [3]. Згідно з доктриною кубізму, митець зображував не об'єкт, а суму пластичних відчуттів і уявлень про нього. Вперше з доби Відродження стверджувалося право живопису показати те, що неможливо побачити з однієї точки розгляду і що неможливо побачити взагалі.

У творчості П.Пікассо кубізм зайняв період напередодні Першої світової війни, проте прийоми кубізму він використовував до 1921 р., а деякі елементи, і надалі. Їх, наприклад, можна побачити у картинах часів Другої світової війни, героїні яких своїми спотвореними обличчями і безформними тілами унаочнюють жахи пережитих випробувань долі. Гострі, підкреслено «жорсткі», засоби кубізму П.Пікассо застосував і у монументальному полотні «Герніка» (Іл.1). В цій картині кубізм, як художній напрям, що заперечував традиції натуралізму й зображувально-пізнавальної функції твору, досягнув величчя символу. Полишена життєвих фарб композиція стала втіленням війни, смерті, насильства, звірства й страждань.

Історичним підґрунтям твору було бомбардування фашистською авіацією іспанського міста Герніка, столиці басків. Французький легіон «Кондор» та німецький підрозділ люфтваффе за три години знищили місто. Під завалами були поховані дві тисячі городян. Жорстокість цієї безглуздої і

антигуманної події вразила митця. Біль Пікассо, за виразом іспанського поета Рафаеля Альберті, був подібний до «удару бичого рогу». Пікассо працював по 10-12 годин на добу і написав твір за місяць [1].

Попри чорно-білу гаму, гра фарб творювала на полотні видимість пожежі. «Герніка» зображувала будівлі, що рушаються, насильство, хаос та відчай, якими були охоплені мешканці міста. В центрі композиції - кінь, що падає в агонії, наче проколотий списом. Його ніс і верхні зуби утворені формою людського черепа. Над головою коня горить світильник-око, що нагадує лампу у камері допитів. Справа над конем - антична маска, що впливає в кімнату через вікно - знак зруйнованої цивілізації. Так само справа, трохи нижче - жіноча постать, сповнена остраху, розгорнута до центру. Її байдужий погляд направлений на світло - символ надії й відродження.

Центральне місце у творі відведено також жінці, яка біжить до воїна. В лівій частині над жінкою, яка оплакує мертве дитя, нависає бик з широко розплющеними очима. За биком, на полиці - сплюхана птаха, схожа на голуба. Як відомо, у творчості митця голуб став надалі образом миру. На правому краю - людська фігура в оточенні вогню. Праву частину картини завершує темна стіна з відчиненими дверима. Під конем - мертвий, згодом, розчленований солдат, чия обрубана рука сжимає уламок меча. З меча виростає квітка. На руках мертвого солдата - стигмати - рани, що кровоточать. Такі рани відкривалися на тілах глибоко релігійних людей, що «страждали як Ісус» безвинно [2].

Рис.1. Пікассо П. Герніка. 1937

Простір твору представляє собою художню двоєдність, де внутрішнє середовище, тобто приміщення, поєднане із вуличними, тобто зовнішніми ознаками. Підлога приміщення подібна до плану-карти бойових дій. Тлумачення зображень «Герніки» фахівцями сповнені протиріч. Голову бика, зокрема, одні дослідники вважають втіленням фашизму і світового зла, інші - уособленням нездатності розуміти, що відбувається. Бичу, здається, передає свої останні «прокльони» кінь - давній символ божественної волі.

«Герніка» є, безумовно, звинуваченням владному диктату та фашизму. Проте, на наш погляд, художник не шукав і не прагнув розшифровки знаків та

символів у конкретних історичних реаліях. П.Пікассо бажав передати внутрішній супротив, суспільний осуд війни, загальнолюдське емоційне протистояння фашистському злу, обурення безчинствами руйнації цілого міста, неприйняття насильницької смерті.

Саме такі можливості, як очевидно, надавав художній інструментарій кубізму. Геометричні форми та «сколи», колористично та ритмічно організовані кольорові поверхні, що передавали абстрактне «становлення» рухомої матеріальної субстанції, що виникали перед глядачем створювали відчуття небезпечної динаміки. На поверхні полотна розігравалася боротьба кольорових площин, зафарбованих у локальні відтінки, виникали реалістичні контурні прорисовки тіл та предметів, написів та елементів «вмонтованої» у композицію «живої» натури, що «фільмували» реалії бомбардування - калейдоскоп емоцій та станів людей на тлі руйнації міста. За допомогою цих прийомів, художнику вдалося не лише виявити художні ефекти, а й створити відчуття події - життя та смерті, з їх емоційним станом і документальними прикметами.

ВИСНОВКИ

Розуміння дослідженого підходу до створення художнього твору дає можливість усвідомити його концепцію та контекст. Цю позицію прояснює, зокрема, зміст слів П.Пікассо про те, що він «малював те, про що думав, а не те, що бачив». Його робота «Герніка» є переконливим зразком модерністського рішення щодо осмислення та втілення теми війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Russell M. Picasso's War: The Destruction of Guernica and the Masterpiece that Changed the World. 2003. 288 p.
2. Arnheim R. The Genesis of a Painting: Picasso's Guernica. London: University of California Press. 1973. 150 p.
3. Михайлова Р. Про змістовно-сміслові значення поняття стилю. *Актуальні проблеми сучасного дизайну*. Київ: КНУТД, 2020. У 2 томах. Т.1. С.45-49.

МЫКХАЙЛОВА Р., КОРОПЕНКО М.

«GUERNICA» BY PABLO PICASSO AS THE EMBODIMENT OF THE THEME OF WAR BY MEANS OF MODERNISM

The results of the historical-artistic analysis of P. Picasso's monumental painting "Guernica" dedicated to the theme of war are presented. The purpose of the work is to find out the features of the modernist approach to the creation of an anti-war painting. It was found that the understanding of the mechanisms of creating an artistic sample of the specified type consists in the awareness of the peculiarities of the artistic language, in this case - cubism, which determines the concept and context of the creative decision. The work "Guernica" is a convincing example of the possibilities of modernist means in understanding and embodying the theme of war.

Key words: *avant-garde, modernism, cubism, work of Pablo Picasso, anti-war painting.*